

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA TIP

Erdoğan MERÇİL¹

ÖZET

Bu makalede "Türkiye Selçukluları'nda Meslekler" kitabındaki Tıpla ilgili bölümler ele alınmıştır. Bu dönemdeki mesleklerin incelenmesi bu konudaki bilgilerin çok kısıtlı olması sebebiyle ufak hacimli olmuştur. Bu makalede; doktor, cerrâh ve eczacı (Devâ-sâz) meslekleri incelenmiştir. Ayrıca eczacıların kullandıkları önemli ilaçlar hakkında bilgi verilmiş ve Türkiye Selçukluları idaresinde Anadolu'da bulunan doktorlar listesi ilave edilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Selçuklular, Tıp tarihi, Selçuklu doktorları

¹Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul-Türkiye, Emekli, Türk Tarih Kurumu Şeref Üyesi.

*Bu makale yazarın "Türkiye Selçuklularında Meslekler" adlı Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 2000 kitabında yer alır.

Geliş Tarihi: 02/10/2021

Kabul Tarihi: 25/12/2021

GİRİŞ

Doktor

Türkiye Selçukluları denince bu meslek unvanı için üç kelime; Tabip, Hekim, Cerrah kullanılmaktadır.

Belki de cerrahı ameliyat uzmanı olarak ayrıca söz konusu etmek gerekecektir. Doktorluk konusunda bu sahanın uzmanlarının birçok çalışmaları mevcuttur. Yine de doktorluk hakkında kaynaklarda tespit etiklerimizi aktarmaya çalışacağız. Mesnevide şöyle yazar;

“Bir doktor, hastanın yanına geldiği zaman, onun iç doktoruna sorar. Senin içinde bir doktorun vardır ve bu da senin mizacıdır. Bir şeyi ya kabul eder yahut etmez. Bunun için dışardan gelen doktor, “Falan şeyi yediğin zaman nasıl oldun? Kendini hafif mi, ağır mı hissettin? Uykun nasıldı?” diye ondan sorup, içindeki doktorun verdiği bilgiye göre, bir teşhis kor. İşte bunun için esas olan o iç doktordur. Yani insanın mizacıdır. Bu doktor zayıflayıp mizaç bozulunca, zayıftan birçok şeyleri tamamen aksine görür ve yanlış âraz gösterir. Şekere acı, sirkeye tatlı der. Bu bakımdan hasta kendisine (iç hekimine) yardım etmesi ve mizacının evvelki hâline gelmesi için, harici bir doktora muhtaç olmuştur. Bundan sonra, o kendini yine kendi doktoruna gösterir ve ondan direktif alır. Bir hastanın akli da kendisini doktora götürünceye kadar iyidir, faydalıdır; götürdükten sonra o artık bir rol oynamaz. Hastanın kendisini doktora teslim etmesi lâzım gelir.

Doktorun gelip hastanın nabzını tutması soru, damarın atması cevaptır.

Gaita (insan dışkısı) ya bakması soru (onun), rengi vesaire konuşmadan verilen cevaptır”

“Doktor tababetini icra etmek için herkesin hastalığını ister. Çünkü onun doktorluğu, halkın hastalığı ile vücut bulabilir. Fakat halkın hastalığına da razı olmaz. Eğer bunlara razı olsaydı onları iyi etmezdi”.

“Bir doktor, safra derdini, öteki doktor kuluncu, başka bir doktor sersamı, bir diğeri sıtma veya verem yahut zatülcenp hastalığını iyileştirse, bu doktorlar başka hastalıkları iyileştiremezler, demek doğru olmaz. Bunlar bu hastalıklara tutulmuş hastalarla karşılaşmışlar, tesadüfen bu hastalıkların tedavisi ellerine düşmüş ve bunları tedavi emişlerdir.” Gene Mesnevide denir ki;

“Hekimler bir padişahın hastalanan halayığı için canımızı feda edelim. Beraberce düşünüp beraberce

tedavi edelim. Bizim her birimiz bir âlem Mesihidir, elimizde her hastalığa bir ilaç vardır» dediler.

Ancak Mevlânâ'ya göre, “kibirlerinden Allah isterse (İnşallah) demediler. Allah da onlara insanların acizliğini gösterdi.” Bir başka yerde de şöyle yazar.

“...Hekim, hastanın yüzünü görüp, nabzını sayıp, idrarını muayene etti. Hastalığın ârazını ve sebeplerini de dinledi... inlemesinden gördü ki, (halayık) gönül hastasıdır. Daha sonra oda boşaldı, hekim ile hastadan başka kimsecikler kalmadı. Hekim tatlılıkla, yumuşak yumuşak sorular sordu. Bu arada kızın anlamasına kulak vermekte, nabzına ve nabzının atmasına dikkat etmekteydi. Hekim Semerkant'ı sorunca kızın nabzı attı çehresi kızardı, sarardı. Çünkü o, Semerkant'lı bir kuyumcudan ayrılmıştı. Böylece o hekim, hastadan bu sırrı elde edip o dert ve belanın aslına erişti” Mevlâna Mesnevide şöyle yazar;

“Bu beden doktorları pek bilgilidirler senin hastalıklarını senden daha iyi bilirler. İdrara bakıp ahvalini anlar ...sonra nabızdan, benizden, kandan da her türlü hastalığın kokusunu alırlar... Nabızdan da gözünden de benzinin renginden de sende derhal yüzlerce hastalık bulur, anlarlar. Beden doktorları... hastalığı teşhis için idrara vesaireye muhtaçtır. Hekim, hastanın nabzını tutup iyileşme ümidi olmadığını anladığı zaman, gönlün ne dilerse onu yap, hatırına ne gelirse yap, geri durma da sabır ve perhiz sana eziyet vermesin, diyebiliyordu. Ayrıca doktor hastaya perhiz verebiliyordu. Söz gelişi doktor hastanın başı ucuna gelip de ilâçları içmekten bıkip boza istediğini görse, hasta için de iyi olsun diye ilâçları boza testisi içine kordu.”

Doktorlar idrarın (ürenin) rengi, kokusu ve teşekkülünün yanı sıra tadına bakarak da hastalık teşhis edebiliyorlardı.

Bazı hastalıklarda zaman zaman başka ülkelerden de doktorlar istenmekteydi. Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus hastalandığı (verem) zaman doğu ve batının usta doktorlarını onu tedavi etmek için çağırıldılar. Sultanı muayene eden doktorlar bu hastalığa Fırat suyunun iyi geleceğini söylediler. Böylece sultan Malatya yakınında Viranşehir'e götürüldü. Her gün Fırat suyundan Şarabhâneye taze su getiriliyordu. Ancak bu bir fayda sağlamamış ve Sultan I. İzzeddin Keykavus vefat etmişti (616 Şevval/10 Aralık 1219-7 Ocak 1220).

Urfalı doktor Hasnon da Türkiye Selçukluları devlet adamlarından Emîr-i Ahur Seyfeddîn ile İhtiyâreddîn Hasan'ı tedavi etmişti (1227)

Sahib Fahreddin Ali Moğollar'ın baskısı karşısında ne yapacağını şaşırıp kalmış, üzüntüsünden ishal olmuştu. Bir günde elli defa ayak yoluna gitti yaşı da ilerlemişti. Doktor (Tabip) tedavisinde âciz kaldı, Sahib Ata 25 Şevvâl 687/22 Kasım 1288 tarihinde öldü

Bir tıbbî tayin vesikasında bir hastane tabipliğine tayin edilen doktorun neler yapması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Bu tayin vesikasına göre, doktor hastaları tedavide, ilâç ve meşrubatın terkibine, pastil, dane (habb) ve müşhillerin eskilerin kitaplarında yazılandan fazla olmamasına dikkat edecek, fakir ve zengin arasında fark gözetmeyecek, hastanelerde tıp ilmi öğrenen öğrencilerin müşkül meselelerini açık delillerle aydınlayacaktır.

Hekimlerin mesleklerini icra ettikleri dükkânları (muayene-haneleri) vardı.

CERRAH

Sultan Rükneddin II. Süleymanşâh'ın (1197-1204) gönlünde yer tutmuş olan (Ayaz) isimdeki gulâmı bir gün av esnasında susamış iken, ihtiyar bir kadının elindeki yoğurt kâsesini kaparak içindekini yemiş ve parasını da ödememişti. Yaşlı kadın ise saraya kadar giderek sultana gulâmdan şikâyetçi oldu. Daha sonra gulâm ortaya çıktı.

Sultan II. Süleymanşâh kimin haklı olduğunu anlamak için derhal cerrah getirilmesini ve gulâmın karnının yarılmasını emretmişti. Cerrah bu emre uyarak gulâmın karnını açmış, mide ve bağırsaklarının yoğurt ile dolu olduğu görülmüştü.

Sultan I. İzzeddin Keykavus'un Halep seferi sırasında Selçuklu öncü kuvveti, Eyyubi hükümdarı Melik Eşref karşısında mağlûp olmuştu (1218). Bu sırada Emîr-i Meclis Mubarrizeddin Behramşâh Eyyubilere esir düşmüştü. Melik Eşref onu iyi karşılamış, cerrahlar çağırılarak yaraları sarılmıştı.

Sultan I. Alâeddin Keykubad Eyyubi hükümdarı

Melik Adil'in kızı Gaziye Hâtun ile evlenmek üzere Malatya'ya gitmişti. Ancak bu yolculuk sırasında sultanın boynunda bir çıban çıkmış ve ağır hastalanmıştı. Ferideddin Muhammed Câcermî, Bedreddin b. Harîrî, İzzeddin b. Hubel Mavsîlî, Takıyeddin Tabip ve Safiyeddevle Nasranî gibi devrin önde gelen doktorları sultanın tedavisiyle meşgul oldular. Ancak onlar çıbana neşter dokunursa büyük tehlike oluşacağını, pansuman ve ilâçlarla çıbanın tedavisinin mümkün olacağını ümit ediyorlardı. Sultan bir gün Cerrâh Vasil'i çağırmasını emretti. Vasil çıbanın istenilen olgunluğa ulaştığını görünce neşteri yaraya

sapladı, derhal cerrah ve sarı sular boşanmağa başladı. Bu sırada Emîr-i Taşdâr Celâleddin Karatay da görevi icabı, leğeni hazırlamıştı. Cerrah aktıkça sultan rahata kavuştu.

Çıban tamamıyla temizlenince uykuya dalmış ve geceyi istirahatle geçirmişti. Sultan uyanınca tekrar cerrahı istedi. Vasil Sultanın yarasını pamuklarla dolurarak daha fazla rahatlamasını sağladı.

Mevlana cerrahın çalışmasıyla ilgili bir örnek vererek şöyle diyor, "birinin elini kesseler veya kırsalar, onu eğri olarak sarıp boynuna assalar cerrah (operatör) onu düzeltir ve eski haline yerleştirir, getirir".

Türkiye Selçukluları devrinde hekimler çürük dişleri de çekip çıkarıyorlardı, "Sevgilinin ağrıdan, hastalık-tan kurtulması için hekim, çürük dişi çekip çıkarır".

Burgazi, cerrahlara da fütüvvet demeyeceğini, çünkü cerrahın daima yara ve ağrı düşündüğünü, gece-gündüz halkın yaralı olmasını istediğini, gönlünün de taştan katı olduğunu ileri sürüyor.

Türkiye Selçukluları devrinde doktorluk iddiasında bulunan bir şahsın tabip olmadığı hakkındaki şikâyetler kadınlara yapılmaktaydı.

Cerrahlar da bir arada çalışmakta idiler ve Kırşehir'de buna örnek olarak gösterebileceğimiz bir cerrahlar çarşısı vardı.

Devâ-sâz: Eczacı/Apothecary, a chemist, a druggist.

Türkiye Selçukluları devrinde kullanılan ilâçları hazırlayan eczacılık mesleği de tespit edilebilmektedir. Muhtemelen bunların macun ve şerbetler hazırlayıp dâruhânelerde (eczahâne) sattıkları anlaşılıyor.

TEDAVİ VE KULLANILAN İLÂÇLAR

Sirkengübün (veya sirkencübün/iskencübip); bal ile sirkenin karıştırılmasından meydana gelen bir şerbet. Ancak metinden anlaşıldığına göre, fazla kullanılırsa safrayı arttırırdı. Badem yağ fazla kullanıldığında kuruluk tesirini göstermeğe başlıyordu.

Helile (هليلة) tohumları ilâç olarak kullanılan bir bitkidir. Develioğlu bu konuda "tohumları müşhil olarak kullanılan bir nebat, kara helile" demektedir. Ancak metinde "kara helileyle kabız oldu, ferahlığı gitti" olarak geçmektedir. Buna mukabil Steingass (s. 1507), üç çeşit helile zikrediyor; helile-i zerd, helile-i siyah (kara) ve helile-i Kâbulî. Gölpinarlı'nın (*Dîvân-ı Kebir*, I, s. 418) açıklamalarına göre, kelimenin aslı halîla'dır, halk dilinde helile olmuştur, karası mülayimlik verir, sarısı ishali kesmek için kullanılırdı,

Latincesi terminalia'dır. Redhouse'un tarifi ise "Debagat ve boya işlerinde kullanılan helile ağacı meyvası" şeklindedir. Mevlânâ daima ağzında sarı helile bulundururdu. Bunun sebebi "nefsine tat vermemek için helilenin acılığı ile ağzını acılaştırmak ister" şeklinde açıklanmıştır.

Öte yandan beden hastasına şifalar veren **macunlar** hazırlanıyordu.

Sultan Rükneddîn (IV. Kılıç Arslan) Erzincanlı Alâeddîn Tabipten Erzincan'da bulunduğu sırada kendisi için birtakım macunlar hazırlamasını rica etti. Alâeddîn Tabip de bunun için üç bin dirhem-i sultanî harcayarak macunların hepsini hazırlamıştı. Ayrıca Mevlânâ şöyle diyor, «hastaları iyileştirmek için ilâçlar getirdim, macunlar getirdim». Sultan Veled'e göre (*Mesnevi*, s. 103) İlâçların ve macunların bazı özellikleri vardır. Bu özelliklerinden dolayı onları isterler, satın alırlar ve kıymetlerini ona göre artırır.

Doktorlar köklerden ('Akakîr) de yararlanıyorlardı.

Gözlere de iyi görmesi için sürme sürülmekte idi, "Hekim... sürmeyi getir bana... ve (hastaya) gözün her yanmış şeyi görseydi, yanmış ekme yemezdim a yarın kör dedi" Peygamber de her gece uyurken gözlerini sürme taşı Antimuvan/antimony-rastuk taşı ile sürmelerdi.

Hazırlanan ilâçlardan biri de **müşhil** ilâçtır. Tıp tahsili de yapmış olan Ebu Bekr İbn el-Zekî, Karahisar-ı Devle emiri Nusreteddîn Hasan'a müşhil ilâcı hazırlamış ve bunu içmesi dolayısıyla bir mektup yazmıştır. Öte yandan Mevlânâ'nın muhitindeki dostlardan on sekizi (on yedisi) için müşhile ihtiyaç hasıl olmuştu. Ekmeleddîn Tabip bunlar için gerekli ilâcı hazırlamıştı. Bu dönemde zikri geçen ilâçlardan biri de beliledir. (مليلب) Bu helileye benzer Hindistan'da yetişen bir ağacın meyvesi olup, derisi tıpta kullanılmaktadır.

Ayrıca yaralı bir kişiyi, vücudundan temreni (ok ucu) çıkarabilmek için afyon vererek uyuturlardı.

Kaynaklarda zikri geçen ilâçlardan biri de **Absint-he'dir** (Efsintin, efsenteyn). Eski tıpta hastalıktan dolayı oluşan titremelerde ciğeri kuvvetlendirmek, felç, sara ve mide hastalıklarında ilâç olarak kullanılmakta idi. Mevlânâ bu ilâç için şunları söylüyor "...ansızın bir seher çağı can hekimini bir küp dolusu efsintin getirdi de şu hasta bedenim, şu ağlayıp inleyen gönlüm dirildi, çevikleşti, başını yastuktan kaldırdı".

Yine bu dönemde kullanılan ilâçlardan biri de **mahmude** denilen bingöz otudur. Mevlânâ'nın müritle-

rinden bir genç Mısır'a gitmek için Antakya'dan gemiye binmiş ve yolda Frenklerin eline esir düşmüştü. Bu genç, Tanrı'nın ilhamıyla, yedi çeşit meyveden lezzetle içilebilen bir ilâç hazırlayıp içine biraz mahmude koymuş ve hasta olan Frenklerin reisini iyileştirmişti. Bu sayede de esaretten kurtulmuştu.

Gözü ağrıyanlara sürülen ilâçlardan biri **tutiya** zikredilmektedir, tutiya gözü kuruluktan koruyan bir ilâçtır. Mevlânâ da bu ilâçtan bahsediyor; "...ey gözlerimizi sürmeliyen, ey can gözümüze tutya olan güzel"

"İşin sonunda o veli-nimet, gözünü açtı da tutyayı gördün.

Zikri geçen ilâçlardan biri **galiye**dir. Galiye; çok güzel kokulu bir ilâç olup, eski tıpta kullanılıyordu. Terkibi; misk, amber vesaire kokulardan meydana gelmekteydi, dimağ ve kalbi takviye ile, baş ağrısı ve ağız çarpılması için kullanılıyordu.

Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı ve panzehir olarak kullanılan **tiryakın** terkiibini Tâc Bulgarî adındaki bir şahıs yapmıştı. Tâc Bulgarî aynı zamanda Selçuklu hükümeti tarafından Bağdat'a elçi gönderilmişti. "Bana panzehir ver diye doktorunun önüne baş koy, yalvar ona; çünkü... ben ne zehirler yuttum ne zehirler içtim". Ayrıca *Dîvân-ı Kebir'de*, (II, s. 530 not. 3) zikri geçen ilâçlardan biri tebeşir ve bambudan yapılmaktadır.

Mevlânâ da zaman zaman hastaların iyileşmesi hususunda kuvvet ve kudretini göstermekte ve onları sağlıklarına kavuşturmak için önerilerde bulunmakta idi. Onun dostlarından Fahreddîn-i Sivasî yüksek ateşli ve tehlikeli bir sıtmaya yakalanmış ve bir süre yatalak olmuş, bütün doktorlar tedavisinde âciz kalmışlardı. Mevlânâ kendisini ziyarete gittiğinde, onu bu hâlde görünce sarımsak taneleri tedarik etmeleri ve onları dövüp hastaya yedirmelerini buyurdu. Hasta hemen o gece terleyip iyileşmişti. Doktorlar, «Bu tedavi Mevlânâ'nın kudret elinin yaptığı bir tedavidir. Yoksa bunun tıp kaidelerinde ve hikmet kanunlarında yeri yoktur» dediler.

Yine müritlerden Celâleddîn Feridun, Mevlânâ'ya uykusunun çokluğundan şikâyetçi olmuştu. Mevlânâ ona haşhaşın sütünü emretti. Müritlerden Bahâeddîn Bahrî ılıcada fena hâlde hastalanmış ve hayatından ümit kesilmişti. Mevlânâ'nın buyruğuyla onu döşeğiyle birlikte kaldırıp Ilıcanın hamamına götürdüler ve Dagdağı havuzuna soktular. Mevlânâ onu sıcak suyun içine sayılamayacak kadar batırıp çıkardı. Herkes usta bir doktorun hiçbir hastaya yapmadığı ve kimsenin görmediği bu garip tedavi karşısında şaşırılmışlardı... Mevlânâ, Bahâeddîn'i sudan çıkardı, bir

süre dinlenmesini buyurdu. Hasta kalkar kalkmaz yemek istedi ve aniden iyileşti.

Yine Mevlânâ, "Doktorlar şekerin safra yaptığını söylerlerse de buna kulak verme" demektedir.

Mevlânâ hastalandığı zaman Ekmeleddîn Tabip ve Gazanfer tedaviyle meşgul oldular. Her seferinde birlikte Mevlânâ'nın nabızlarını tutup, bir teşhis koymak için tıp kitaplarına başvurdular. Tekrar tekrar nabız yokladılarsa da her seferinde nabızı başka bir şekilde gördüler. Sonunda bu hastalığı teşhisten âciz kaldılar. Mevlânâ 5 Cuma'da II 672 (7 Aralık 1273) tarihinde vefat etti.

Emîr Arif Çelebi de idrarını tutamamak hastalığına müptelâ olan Ahi Muhammed Divâne'yi iyileştirmişti. Arif Çelebi kendisi de seyahatte bulunduğu sırada Amasya'ya gelmişti. Ancak Çelebi hazretlerine hava su değişmesinden ötürü bir rahatsızlık geldi, mübarek mizacı bozuldu. Bunun üzerine şehrin bütün doktorları onun mizacının düzelmesi için su ile karışmış şarap içmesini tavsiye etmişti.

Şeyh Evhadeddîn Kirmanî de Kayseri'de gözlerinden rahatsızlanmış ve onu kehhalan (göz doktorları) ve tabipler tedavi etmeğe çalışmışlardı. Ancak şeyh müritlerinden Kâmil Tebrizî'nin yemiş ve daha sonra da gözlerini karpuz parçasıyla bağlamıştı. Bir süre sonra gözlerini açtığında iki ay süren hastalığın geçtiği görülmüştü.

Tutmaç denilen yemeğin de şarap içip başı ağrıyanlara iyi geldiği anlaşılıyor. Selçuklu beylerinden Hatıroğlu Şeref, Emir Taceddîn Hüseyin'e, «Dün akşam içtiğimiz şaraptan başım ağrıyor. Ben kulunuzun evinde bir-iki sahan tutmaç var. Eğer siz efendimiz andan yemek için kendinize zahmet verir de baş ağrısını giderirseniz, bu kadim kulunuzu sevindirirsiniz» demişti. Öte yandan Reşideddîn Tabip Anadolu valisi olan oğlu Celâleddîn'den Tebriz' e kurduğu hastane için Rum ilâçları istemişti. Ayrıca ilâçların isimlerini ve miktarlarını da yazmıştı. Buna göre ilâçlar

Revgan-ı Efsentin-i Tokadi	5 men
Revgan-ı Mastakîy-i Efrencî	10 men
Revgan-ı Kundus-ı Kiri (katran)	10 men
Revgan-ı Laden-i Kubrusî	5 men
Süsen-i Antaki	10 men
Ustu-hudus	10 men

Sivas Darüşşifasının vakfiyesinde mütevellî; doktor, göz hekimleri (kehhal) ve cerrahların tahsisatını tak-

dir emekte tek yetkilidir. Öte yandan II. İzzeddin Keykavus'un mülknâmesinin şahitlerinden biri tabiptir.

Türkiye Selçukları idaresinde Anadolu'da bulunan tespit ettiğimiz doktorlara gelince;

1. Melik el-Hükema ve ettiba Ekmeleddîn Tabip
2. Ebu Bekr İbn el-Zeki
3. Gazanferî Tebrizî
4. Alâeddîn-i Erzincanî
5. Urfalı Tabip İsa,
6. Rıdvan b. Ali
7. Cerrâh Vasil
8. Urfalı Hasnon
9. Ferideddîn Muhammed Câcermî
10. Bedreddîn b. Harirî
11. İzzeddîn b. Hubel Masilî
12. Takıyyeddîn Tabib (Ebu Bekr Yusuf),
13. Safiyeddevle Nasranî
14. Burhaneddin İbrahim b. Abdurrahman b. Ebû Bekr, Hekim
15. Nakib
16. Tabip Şerefeddîn el-Antakî Ya'kubî
17. Ebû Sâlim en-Nasmhî el-Ya'kubî, Kureba
18. el-Hekim Şem'un el-Harputî
19. Harun Tabip (Ebu'l-Ferec'in babası)
20. Ebu'l-Ferec,
21. Ali Sivasî (Ebû Abdullah Ali b. Muhammed b. Ali el-Sivasî),
22. Kutbeddîn Şirazî
23. Fahreddin Ahlaü
24. Şeyh Nureddîn-i Bimaristanî
25. İbn el-Baytar
26. Şucaeddîn Ali b. Ebî Tâhir
27. Muhammed b. Ebi'l-Fezâil el-Mütetabbib el-Nahcuvanî
28. Mevlânâ Emîr Hasan-ı Tabip
29. Muzaffer Kurşî
30. Sa'deddîn Mes'ûd
31. Zeyneddîn
32. Alâeddîn b. El-Kehhâl Ali b. Abdülkerim b. es-Safedî
33. Cemâleddîn Ebu'l-Ferec b. Ali b. Muhammed b. El-Cevzî
34. Hubeys (Huseyn) b. İbrahim et-Tiflisî

Tıp Tarihi konusunda araştırma yapanlar başka doktor isimleri de zikrediyorlar, söz gelişi: Bedreddîn Tebrizî, Necmeddîn Nahcuvanî, Kemâleddin Karatay ve Abdüllâtif Bağdadî gibi. Ancak bunlardan Bedreddîn Tebrizî mimarlıktan başka astronomi, aritmetik, simya ve kimya, narincat ve sihir ilimleri bildirdi, doktor değildi. Necmeddîn Nahcuvanî de filozoftu. Süheyl Ünver'in Kemâleddîn Karatay'ı doktor zan-

netmesinin yanlış olduğu ileri sürülüyordu. Abdül-lâtif Bağdadî ise, Erzincan'da tabî ilimlere büyük bir rağbet gösteren Mengüçlü 'Alâeddin Dâvûdşâh'ın (1225-1228) hizmetinde çalışmıştır. Bizim tespit ettiğimiz doktorlar ise genelde Türkiye Selçuklularının hizmetinde çalışmış olanlar ile sultanları ve devlet

adamlarını tedavi edenlerdir. Tıp tarihçilerinin zikrettiği bir kısım doktorlar da Eyyubilerin hizmetinde görev yapmışlardır. Yine Selçuklular devrinde Urfa'da yaşamış, fakat onlarla münasebeti tespiti edilemeyen büyük bir tabip de Gabriel idi.

KAYNAKLAR

1. Mevlânâ Celâleddin , Divân-ı Kebir, I-VII, Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı Kültür bakanlığı Yayını 1992.
2. Mevlânâ Celâleddin, Fihi Mâfih, çevr.M.Ü.Anbarcıoğlu. İstanbul 1969.
3. Mevlânâ Celâleddin Mesnevî -Tercümesi ve Şerhi.I-VI, çevr. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983.
4. İbn-i Bibî (Tıpkıbasım), Trk.trc. I, s. 312-313. Krş. Turan, Türkiye.
5. Mevlânâ Celâleddin Mesnevî -Tercümesi ve Şerhi.I-VI, çevr. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983.
6. Mevlânâ Celâleddin, Divân-ı Kebir, I-VII, Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı Kültür bakanlığı Yayını 1992.
7. Mevlânâ Celâleddin, Fihi Mâfih, çevr. M.Ü.Anbarcıoğlu. İstanbul 1969.